

העיוורת / יעקב שטיינברג – סיפור עברי מהמחצית הראשונה של המאה העשרים

ערכה איריס פלאום

הסיפור "העיוורת" מאת יעקב שטיינברג עוסק במהות האדם – החיים בצל המוות (משמעות הסיפור). ניתן ללמוד על משמעות זו מתוך מה שעוברת חנה העיוורת, הדמות המרכזית. בסיפור אווירת של מתח ומיסתורין שנוצרת על ידי המספר – מספר כל יודע שבחר נקודת תצפית מיוחדת, כל הסיפור מועבר דרך העיוורת, מה שהעיוורת מגלה לאט לאט הקורא בעקבותיה. חנה העיוורת עסוקה לכל אורך הסיפור בגילוי אמת חייה, היא מגיעה אל האמת על פי הרעשים (הדפיקות מופיעות לאורך כל הסיפור – מוטיב) שעל רקע הדממה סביבה (מוטיב הדממה). בתחילת הסיפור אקספוזיציה – לפני חתונתה האם מספרת לחנה את כל הפרטים על מי שעתיד להיות בעלה, הוא כבן שלושים פחות או יותר, עוסק בטבק, האם תחילה אומרת לה כי אין לו ילדים ואז היא נזכרת שחנה שונאת שמקשרים לה והיא מציינת שיש לו שני ילדים אבל מאוד שקטים. האם מדגישה את גודלו של הבית (פעמיים מצוין שהבית בקצה הישוב – רמז מטרים), האם גם מזהירה את חנה לא להתרחק מן הבית. האם נשבעת שלוש פעמים, לחנה ברור כי האם לא דוברת אמת במלואה. בלילה הראשון חנה מבינה כי שקרו לה באופן ברור הבעיה/ הסיבוך בסיפור – על פי שיעולו של בעלה ברור לה כי אינו עוסק בטבק, על פי מישוש זקנו ברור לה כי הוא מבוגר מאוד, חנה נעזרת בחושים שלה כדי לגלות את האמת. היא עוקבת אחריו לאחר יציאתו מהבית ברור לה על פי הליכתו כי הוא אדם מבוגר על פי דפיקות המקל (מוטיב הנקישות).

לאחר חג הסוכות – משפחתה של העיוורת אומרת לה לנסוע לבית בעלה כי עוד מעט יגיעו ימות הגשמים ויהיה לה קשה בגלל הריונה להגיע לבית בעלה. חנה נוסעת לבית בעלה. באמצעות הדפיקות של העגלה, הדפיקות של שומר הלילה בכיכר השוק (מוטיב הנקישות), נביחות הכלבים ברור לה לחנה שעברה את רחובות היהודים ורחובות הגויים כל זה על רקע הדממה שסביב (מוטיב הדממה). כמו-כן, העגלה ממשיכה לנסוע וחנה מרגישה באמצעות הרוח שהיא יצאה מחוץ לעיירה.

ההגעה לבית בעלה – על פי נקישות העגלון על חלון בית בעלה ברור לחנה כי אין המדובר בבית יהודי טיפוסי. גם פנים הבית איננו בית יהודי טיפוסי (מעלה את המתח והמיסתורין בסיפור). חנה באמצעות חוש המישוש וחוש השמיעה מזהה מה יש בתוך הבית.

הלילה הראשון בבית בעלה – חנה לובשת את הכותונת לקראת השינה ומישהו דופק בחלון, בעלה יוצא במתינות (לאט) וכשהוא חוזר לשאלתה של חנה הוא עונה כי דודתו חלתה ולכן קראו לו. על פי תגובתה של חנה (למרות לבושה החם היא לא מרגישה בחום) ברור לחנה כי בעלה משקר לה.

החיים בבית בעלה – חנה מנסה לזהות את סביבתה על פי דפיקות בנה של בעלה על החלון (מוטיב הנקישות). היא רוצה לשאול את בעלה שמרבה לצאת ולהיכנס ובכל פעם הוא נוטל ידיים (רמז מטרים). היא שומעת קולות של צעדים בחוץ וברור לה כי אלה צעדים של יהודים בחוץ. בעלה נכנס לביתו והוא סופר מטבעות. חנה מנסה להוציא מידע מפיו של בעלה והוא עונה לה בגסות שאין לה כל צורך לדעת. הדממה מקיפה אותה – ילדיו של בעלה לא מדברים, בעלה לא מדבר כמעט, יש דממה מחוץ לבית הדממה מתגלה בסוף כדממת המוות (מוטיב הדממה).

הולדת הבת בתחילת החורף – חנה מאושרת, אבל החורף מרמז שמשו רע עתיד לקרות. חנה מפסיקה גם כן לדבר והיא שרה לילדה כשילדי בעלה לידה. חנה יוצאת להכניס עצים להסקה והיא מרגישה רוח גדולה, אך ברור לה שמשו עוצר את הרוח, חנה מנסה להבין במה מדובר.

מחלת הילדים בעיירה – המחלה מתחילה להסתובב בעיר, הבעל מספר על כך לאשתו הבעל יוצא ונכנס ללא הפסקה לבית. הוא אומר שהתינוקות מתים בעיירה כמו זבובים, חנה לא מבינה מדוע הוא מדבר כך. חנה חוששת שמשו יקרה לילדה. היא ממעטת בעבודות הבית ויושבת הרבה שעות ליד מיטת הילדה. הפשרת השלגים בחוץ וחנה שומעת את קול נטפי המים הנופלים (מוטיב נטפי המים הנופלים) ועל פיו ברור לה שעוד מעט תוכל לצאת ולזהות היכן היא גרה ובמה עוסק בעלה.

מחלת הילדה – הילדה חולה. חנה קוראת לבעלה שיבוא לראות מה קרה אך הוא ממשיך בשגרת חייו. חנה קוראת לו רוצח, ודורשת ממנו לומר מה קרה לילדה. הבעל לוקח את המוט מקצה החדר ויוצא. הבעל יוצא ונכנס וחנה כבר לא יודעת מתי הוא יוצא ומתי הוא חוזר. חנה אומרת "יבוא נא הקברן את התינוקת לא אמסור". בכל אותו זמן קול נטפי המים נשמע.

מות הילדה – חנה מבחינה שנשימת הילדה לא נשמעת. חנה צועקת כל הלילה. היא ליד העריסה והיא לוחשת כל הזמן "יבוא נא הקברן". היא מכניסה את היד למיטת הילדה וברור לה כי הילדה לא במיטתה. הגילוי בסיום – חנה יוצאת החוצה היא חושבת שהיא שומעת מרחוק את קול צעדי בעלה. היא צועדת ונופלת על אבן גדולה. היא מבינה שהיא בבית קברות. הסיום הוא בפואטה, סיום מפתיע שבו מבינים את כל הרמזים המטרימים לאורך הסיפור. הסיום הוא סיום סגור, חנה פתרה את חידת חייה. חנה העיוורת שהיתה לאורך הסיפור עיוורת פיזית, אך גם עיוורת נפשית כי לא ידעה מיהו בעלה והיכן היא גרה (מוטיב העיוורון), היא מגלה את אמת חייה באמצעות השימוש בחושים ובאמצעות פקחותה (שכלה).

תבנית הספור: העיוורת / שטיינברג

ערכה: איריס פלאום

- הסיפור "העיוורת" מאת יעקב שטיינברג **עוסק** במהות האדם – החיים בצל המוות (משמעות הסיפור). ניתן ללמוד על משמעות זו מתוך מה שעוברת חנה העיוורת, הדמות המרכזית.
- בסיפור אווירת של מתח ומסתורין שנוצרת על ידי המספר – **מספר כל יודע שבחר נקודת תצפית מיוחדת**, כל הסיפור מועבר דרך העיוורת, מה שהעיוורת מגלה לאט לאט הקורא בעקבותיה. חנה העיוורת עסוקה לכל אורך הסיפור בגילוי אמת חיה, היא מגיעה אל האמת על פי הרעשים (הדפיקות מופיעות לאורך כל הסיפור – מוטיב) שעל רקע הדממה סביבה (מוטיב הדממה).
1. בתחילת הסיפור אקספוזיציה המספר (מספר כל יודע) – אמה של העיוורת משקרת לה הבעל אלמן (אין לו) ואז היא מספרת שיש לו שני ילדים כבן שלושים עוסק בטבק. **רמזים מטרימים** – הבית בקצה העיירה, האם נשבעת פעמיים.
 2. בלילה הראשון עם בעלה חנה מבינה כי שקרו לה באופן ברור **הבעיה/ הסיבוך בסיפור** – בעלה אינו עוסק בטבק (השיעול שלו), היא עוקבת אחריו לאחר יציאתו מהבית ברור לה על פי הליכתו כי הוא אדם מבוגר על פי דפיקות המקל (מוטיב הנקישות) על רקע הדממה (מוטיב הדממה).
 3. לאחר חג הסוכות – חנה נוסעת לבית בעלה. באמצעות הדפיקות של העגלה, הדפיקות של שומר הלילה (מוטיב הנקישות), נביחות הכלבים ברור לה לחנה שעברה את רחובות היהודים ורחובות הגויים כל זה על רקע הדממה שסביב (מוטיב הדממה). כמו-כן, העגלה ממשיכה לנסוע וחנה מרגישה באמצעות הרוח שהיא יצאה מחוץ לעיירה.
 4. ההגעה לבית בעלה – על פי נקישות העגלון על חלון בית בעלה ברור לחנה כי אין המדובר בבית יהודי טיפוסי. גם פנים הבית איננו בית יהודי טיפוסי (מעלה את המתח והמיסתורין בסיפור). חנה באמצעות חוש המישוש וחוש השמיעה מזהה מה יש בתוך הבית.
 5. הלילה הראשון בבית בעלה – מישהו דופק בחלון, בעלה יוצא במתינות (לאט) וכשהוא חוזר לשאלתה של חנה הוא עונה כי דודתו חלתה ולכן קראו לו. על פי תגובתה של חנה ברור לחנה כי בעלה משקר לה.
 6. החיים בבית בעלה – חנה מנסה לזהות את סביבתה על פי דפיקות בנה של בעלה על החלון (**מוטיב הנקישות**). היא רוצה לשאול את בעלה שמרבה לצאת ולהיכנס ובכל פעם הוא נוטל ידיים (**רמז מטרימים**). היא שומעת קולות של צעדים בחוץ וברור לה כי אלה צעדים של יהודים בחוץ. בעלה נכנס לביתו והוא סופר מטבעות. חנה מנסה להוציא מידע מפיו של בעלה והוא עונה לה בגסות שאין לה כל צורך לדעת. הדממה מקיפה אותה – ילדיו של בעלה לא מדברים, בעלה לא מדבר כמעט, יש דממה מחוץ לבית הדממה מתגלה בסוף כדממת המוות (**מוטיב הדממה**).

7. הולדת הבת בתחילת החורף – חנה מאושרת, אבל החורף **מרמז** שמהו רע עתיד לקרות. חנה יוצאת להכניס עצים להסקה והיא מרגישה רוח גדולה, אך ברור לה שמהו עוצר את הרוח, חנה מנסה להבין במה מדובר.
8. מחלת הילדים בעיירה – המחלה מתחילה להסתובב בעיר, הבעל מספר על כך לאשתו הבעל יוצא ונכנס ללא הפסקה לבית. הוא אומר שהתינוקות מתים בעיירה כמו זבובים, חנה לא מבינה מדוע הוא מדבר כך. חנה חוששת שמהו יקרה לילדה. חנה יושבת הרבה שעות ליד מיטת הילדה. הפשרת השלגים בחוץ וחנה שומעת את קול נטפי המים הנופלים (**מוטיב נטפי המים הנופלים**) ברור לה שעוד מעט תוכל לצאת ולזהות היכן היא גרה ובמה עוסק בעלה.
9. מחלת הילדה – הילדה חולה. חנה קוראת לבעלה שיבואו לראות מה קרה אך הוא ממשיך בשגרת חייו. חנה קוראת לו רוצח, ודורשת ממנו לומר מה קרה לילדה. הבעל לוקח את המוט מקצה החדר ויוצא. הבעל יוצא ונכנס וזמן קצר לא יודעת מתי הוא יוצא ומתי הוא חוזר. חנה אומרת "יבוא נא הקברן את התינוקת לא אמסור". בכל אותו זמן **קול נטפי המים** נשמע.
10. מות הילדה – חנה מבחינה שנשימת הילדה לא נשמעת. חנה צועקת כל הלילה. היא ליד העריסה והיא לוחשת כל הזמן "יבוא נא הקברן". היא מכניסה את היד למיטת הילדה וברור לה כי הילדה לא במיטתה.
11. הגילוי בסיום – חנה יוצאת החוצה היא חושבת שהיא שומעת מרחוק את קול צעדי בעלה. היא צועדת ונופלת על אבן גדולה. היא מבינה שהיא בבית קברות. **הסיום הוא בפואטה**, סיום מפתיע שבו מבינים את כל הרמזים המטרימים לאורך הסיפור. **הסיום הוא סיום סגור**, חנה פתרה את חידת חייה. חנה העיוורת שהיתה לאורך הסיפור עיוורת פיזית, אך גם עיוורת נפשית כי לא ידעה מיהו בעלה והיכן היא גרה (**מוטיב העיוורון**), היא מגלה את אמת חייה באמצעות השימוש בחושים ובאמצעות שכלה (פקחותה).

העיוורת / יעקב שטיינברג

– תרגול שאלת בגרות

שאלה 1: תאר בקצרה את הפתיחה של סיפור שלמדת והסבר אלו ציפיות להמשך העלילה מעוררת בקורא הפתיחה, האם ציפיות אלה מוגשמות או מופרכות במהלך הסיפור? הדגם את דבריך.

תשובה: הפתיחה בסיפור "העיוורת" מאת יעקב שטיינברג היא אקספוזיציה. הפרטים המתגלים לקורא באקספוזיציה הם – _____.

גוף התשובה: יש לפרט את תרומתו של כל פרט באקספוזיציה. לסיכום,

שאלה 2: בגלל היקפו המוגבל של הסיפור הקצר, גם פרטים שוליים כביכול, הנזכרים בסיפור, תורמים לעיצוב משמעותו ולאפיון הדמויות שבו. הדגם אמירה זו על פי סיפור קצר שלמדת.

שאלה 3: בחר בסיפור שלמדת, ובו אירוע המערער את שגרת החיים של דמות או של דמויות בסיפור. תאר את האירוע, והסבר כיצד הוא משפיע על ההתנהגות של דמות בסיפור ועל יחסיה עם סביבתה.

שאלה 4: איזה יחס (למשל: אהדה, חמלה, הערכה, הסתייגות, דחייה, רגשות מעורבים) מעוררת בך הדמות הראשית באחד מהסיפורים הקצרים שלמדת? הסבר והדגם מה בדמות ובאופן הצגתה מעוררים בך יחס כזה.